

<https://www.berlingske.dk/kronikker/retspolitik-er-for-tiden-baseret-paa-mavefornemmelser-og-muligheden-for>

Dette er en kronik. Den udtrykker skribentens eller skribenternes holdning. Klik [her](#), hvis du ønsker at sende et debatindlæg til Berlingske.

[Kronikker](#)

Retspolitik er for tiden baseret på mavefornemmelser og muligheden for likes på sociale medier

Man må tage konsekvenserne af sine handlinger. Det gælder den, der begår kriminalitet. Det gælder lige så meget dem, der ønsker hård straf.

Danske retspolitikere lader sig inspirere af USA, når det kommer til retspolitik, og det er en graverende fejl, siger kriminolog Anne Okkels.

Foto: Mads Claus Rasmussen

KRONIK

Mandag d. 06. december 2021, kl. 20.00
Del denne artikel

Anne Okkels, kriminolog, underviser, DIS, og medlem, den rets- og kriminalpolitiske tænketank
Forsete

Det er tid til at prioritere i retspolitikken.

Siden 1995 har politikere sat straffene op og skabt hårdere vilkår i fængslerne. Tilsyneladende tænker de sig ikke godt nok om, når de skærper, for nogle måneder senere har de pludselig brug for mere.

Endepunktet er ikke i sigte: en nylig prognose lød på [mere end 1.000 ekstra fængselspladser](#), og et notat foreslår at bruge en milliard kroner på at [leje fængselspladser](#) i udlandet. Et spritnyt [lovforslag](#) indebærer [grundlæggende brud](#) med den måde, Danmark har gennemført straf siden Anden Verdenskrig – men dette bemærkes end ikke i det fremsatte forslag, om at livstidsdømte fratages retten til at kommunikere med folk, de ikke allerede kendte før indsættelsen.

Retspolitikkerne behandler straf, som var det franske kartofler. Da de først havde fået fingrene ned i chips-skålen, så kunne de ikke stoppe. Efter hver bid er de lige så sultne og pirrelige som før.

USA har ædt løs af den type franske kartofler i årtier, og selvom de siden 2010 har sænket straffene, er det slet ikke nok til at skaffe penge til de skoler, der var blevet forsømt økonomisk. Hvis vi ville have noget, der nærmer sig acceptable forhold for vores ældre og småbørn, skal vi stoppe op langt tidligere end USA.

Aktuelt virker retspolitikken til at blive baseret på mavefølelser om straf og muligheder for likes på de sociale medier. Da justitsministeren i september fortalte, at han ville begrænse livstidsdømtes kommunikation, gjorde han det med billeder af Kim Walls samt Marianne, Brian og Dennis Pedersens [drabsmænd](#); opslaget gjorde det tydeligt, at forslaget var motiveret af to-tre personer, ikke af hvordan de fleste livstidsdømte agerer.

Bedre end USA

Retspolitikken og retsstaten danner grundlaget for hele vores styreform; den bør ikke forfladiges og misrøgtes på denne måde. Med inspiration fra filosofen Thomas Hobbes kunne man sige, at en retsstat bør bedømmes ud fra, hvor god staten er til at beskytte sine borgere mod andre og mod staten selv.

På det punkt går det relativt godt i Danmark: Ethvert drab er et for meget, men sammenlignet med andre lande sparer vi hvert år mange liv. Siden 1995 er der begået [41-88 drab om året](#). Hvis vi i 2020 havde haft USAs drabsrate, havde vi mistet 250 mennesker. Hvis vi var på Chicago-niveau, ville vi have mistet 1.665, og havde vi haft Saint Louis' tal, ville 5.038 mennesker være blevet dræbt af en anden. Vi bør nedbringe antallet, særligt af [partnerdrab](#), men heldigvis bliver vi dog som borgere beskyttet bedre af vores stat end borgerne i et af de væsentligste lande i vores kulturkreds – som også er en hyppig inspiration for politikere.

Vi bliver beskyttet bedre, selvom Danmark opererer med kortere straffe og mere humane fængselsforhold end USA. Det er ikke straffene, der er det mest afgørende for, om folk begår kriminalitet. Det er deres muligheder for at opnå et ønskværdigt liv på lige fod med andre. Danmarks velfærdsstat og arbejdsmarked har fejl, men sammen med skattefinansieret sundhedsvæsen og uddannelse skaber de grundlaget for et liv, hvor de fleste borgere har høj tryk.

USA har mange i fængsel og alligevel mange aktuelle drab. Danmark har en langt lavere fængslingsrate og relativt få aktuelle drab. Fængslingsraten har ikke beskyttet amerikanerne, den har kun gjort dem menneskeligt og økonomisk fattigere.

Når det er gået så galt i USA, er det blandt andet, fordi de troede, at man kunne undgå kriminalitet ved at spærre folk inde i længere tid. Det var en grundlæggende forkert præmis – og alligevel en, som mange danske politikere og borgere tror på.

Sagen er, at de fleste, der begår kriminalitet, stopper med det igen.

Også selvom [Danmarks Statistik fortæller](#), at 66 procent af dem, der løslades fra fængsel, begår kriminalitet igen inden for to år. Det tal er rigtigt, hvis man tæller fartbøder og alt andet med – en ting, som mange danskere måske ikke betragter som rigtig kriminalitet.

Et ganske andet tal får man ved at gå til Kriminalforsorgen. De kan kun registrere statistik for de folk, de selv får noget at gøre med igen, og de ser 34 procent af de løsladte.

Hen over et livsforløb er det normale at stoppe med kriminalitet. Det kan man se ved selvsyn i statistikbankens tal om fødselsårgangenes kriminalitet. Desværre er det ikke muligt at se, hvor mange der er døde eller udvandret, men den kriminalitet, der begås af folk i fængsel – for eksempel overfald på betjente eller narkohandel – tæller med. Tendensen er klar.

De fleste stopper med kriminalitet. Det er en præmis, der må indarbejdes i vores retspolitik.

Det samme gælder for et andet faktum, som de færreste kender: vi kan ikke forudse, hvem der stopper. Vi kan se, hvem der har størst risiko – men ikke hvordan det enkelte menneske kommer til at handle. Det er ikke kun på grund af den frie vilje som i filmen *Minority Report*, hvor Tom Cruises karakter vælger ikke at begå det drab, et *pre-crime-orakel* havde forudset. I filmen er det hovedpersonens erkendelse og bevidste valg i den farlige situation, der gør forskellen.

I virkelighedens verden er det ikke kun den enkeltes moralske valg, der udgør forskellen mellem ingen kriminalitet og ny kriminalitet.

Nej, helt afgørende er hvem og hvilke sociale normer, den tidligere indsatte møder, hvilke erkendelser han gør sig, og hvilke muligheder han får. I kriminologien kaldes det potentielle [turning points](#) (vendepunkter). Jo færre man møder af disse, desto lavere er sandsynligheden for at komme ud af kriminalitet.

Brug pengene på andet end pladser

Fængsler giver nogle muligheder for vendepunkter: misbrugsbehandling, programmer, uddannelse og samtaler med personalet i dagligdagen. De forsøger også at prioritere de sparsomme ressourcer, så de giver mest hjælp til dem med højest risiko.

Men den dømte bliver marineret i kriminelle normer indenfor. Man skal ikke bruge meget tid dér for at opdage, at de to hovedemner er aftensmaden og kriminalitet: det man kunne gøre i fremtiden, det man har gjort, og det andre har gjort. Hvis kriminalitet ikke følte normalt før fængslet, virker det helt sikkert normalt, når man er på vej ud.

Derfor har fængslerne brug for hjælp udefra, fra civilsamfundet og fra de mange frivillige, der står klar i for eksempel [Ungdommens Røde Kors](#), [Café Exit](#), [Røde Kors](#), [SAVN](#), [Den Sociale Retshjælp](#) og medarbejderne i blandt andre [Kirkens Korshær](#), [Dialog mod Vold](#) og [BreatheSmart](#). Det er ikke en spareøvelse; socialrådgiverne, lærerne, betjentene med videre er nødvendige for, at de frivillige kan komme til at gøre deres arbejde. De frivillige skal ikke bare klædes ordentligt på til omgangen med indsatte, de skal også følges frem og tilbage i fængslet, og den indsatte skal stadig have en handleplan, der koordineres med kommunen.

Helt afgørende for sikkerheden indenfor er det, at belægningen bliver bragt ned, og efter løsladelse skal indsatte have mulighed for at leve et kriminalitetsfrit liv i stedet for at blive mødt med en ubetalelig regning for [sagsomkostninger](#).

I Danmark er vi beskyttet bedre end borgerne i det USA, som retspolitikere lader sig inspirere af. I stedet for at fylde os med de tomme kalorier i form af »mere straf«, burde de omprioritere inden for straf: Nedsætte én straf, hver gang de øger en anden. Kun på den måde bliver vi ved med at have penge til de ting, der forebygger kriminalitet – og ikke mindst til plejehjemmene.

Vi har ikke brug for 1.000 ekstra fængselspladser eller for at bruge en milliard kroner i udlandet. Brug dem her.

Anne Okkels er kriminolog, underviser på DIS - Study Abroad in Scandinavia og medlem af den rets- og kriminalpolitiske tænketank Forsete